

DUINPOEZIEPAD

JE ZAL PAS GEHOORD WORDEN
ALS DE GOLVEN ZWIJGEN
EN DE ZEE LUISTERT

Stem van Water

Provincie
West-Vlaanderen

Inleiding

***'Ruise, ruise, ruise, ruise, ruise, zegt de zee
Kom je met ons mee?'***

Ed Franck

De uitnodiging van elke dag, elke minuut, elke seconde... onder woorden gebracht.

Maar hadden we er ooit al bij stilgestaan hoe de zee ons altijd weer wil meenemen?

Haar zachte, aanhoudende klank, haar komen en gaan, zo eenvoudig en onbegrijpbaar.

De zee vraagt ons telkens weer: 'Kom je met ons mee?'

Als wij nog even aarzelen, dan roepen kinderen alvast JA, want zij hadden het al veel vlugger beet...

en een kinderhart schuilt in ieder dichter.

Vandaar is het niet te verbazen dat tal van poëzie, doorheen alle tijden, in allerlei genres, over deze gastvrouw is gemaakt.

En wie zal deze poëzie beter begrijpen dan de kinderen ?

Je tochtgenoot,

Provincie West-Vlaanderen
Dienst Natuur- en Milieueducatie

Inhoud

Inleiding

Opzet

Deel I: Duinpoëziepad

- A. Poëzie proef je overal - *genietend luisteren* 4
- B. De zee kun je horen - *de pointe* 6
- C. 'k Heb de zon zien zakken - *ritme* 7
- D. In een duinpanne - *stemgebruik* 8
- E. Hoe jij het ziet, dat weet ik niet - *zien* 9
- F. Expressiespel - *klank* 10
- G. Zee-elfje - *vorm & inhoud* 12
- H. Smullen van poëzie - *verrassing* 13
- I. Meer dan woorden - *figuurdichten* 14
- J. De verleiding - *voordragen* 15
- K. Eindpraatje - *evaluatie* 16

Deel II: Wat doe ik ermee in de klas

- A. Sfeerschepping zee - *klasruimte*..... 19
- B. Groeien in poëzie - *individueel werk* 20
- C. Schrijfvormen - *experimenteren*..... 21
- D. Werken met zeegedichten - *verwerken* 22
- E. Poëziepraatje - *evaluatie* 25

Deel III: We sluiten het project af

- A. Schrijven - *evoceren* 26
- B. Een poëzientoonstelling opzetten..... 27

Bijlage: Poëzie tot aan de horizon

Bijlage: Zelf een poëziefles maken

Bijlage: Specifieke eindtermen

Colofon

Opzet

**'Je zintuigen zijn de vensters waardoor je het andere
waarneemt. Als de vensters van je zintuigen helder zijn,
neem je helder waar, laat je dus jezelf en de wereld tot
recht komen.**

**Als de ruiten dicht zitten, doe je de wereld te kort, jezelf
inkluis'**

J. Papvoine

Allemaal kijken we via onze zintuigen uit op de wereld.

Toch blijkt dat de één er fijngevoeliger, gericht of veelvuldiger mee omgaat dan de ander. Alle kunstvormen bezitten deze kwaliteiten.

Vanuit dit vertrekpunt willen wij dan ook de kinderen confronteren met een brede waaier aan 'zeepoëzie', waarbij ze de biotoop zee, strand en duinen in woorden omgetoverd ervaren.

Ze worden uitgedaagd om te **lezen** : inhoud te herkennen, gevoelens te bespeuren, hun mening en voorkeur te formuleren. Dit lezen gebeurt expressief : ze maken zich de tekst eigen, proberen hun ervaringen naar de anderen over te brengen en ondervinden hoe ze hierin gestuurd worden door de stijkenmerken.

Bovendien worden ze zelf gestimuleerd tot **schrijven**: via associatie-oefeningen en geleide opdrachten komen de kinderen tot eigen originaliteit. Dit schrijven beoogt ook het verhelder van hun eigen zintuigen, om als 'een beetje dichter' verder door het leven te stappen.

Tenslotte trachten wij in dit project geen enkele dichter uit de weg te gaan, hoewel we ons vooral concentreren op een selectie 'kinder'-gedichten. Zelfs als de poëzie niet op alle vlakken begrepen wordt, kunnen ook die gedichten impulsen bieden.

Horizon Educatief v.z.w. kunstelde aan een duinpoëziepad, een willekeurige tocht door de duinen tot aan de zee...

Een woordentocht waarbij de kinderen voortdurend uitgedaagd worden tot lezen, ervaren, denken, schrijven, voelen...

Elke poëet beschikt over een eigen schrijfkriebelboekje, waarin allerlei dingen kunnen neergepend worden: de schrijfopdrachtjes, losse woordjes, een mooie gedachte...

De kinderen worden niet verplicht iets uit het persoonlijk boekje te laten zien, lezen, maar dikwijls zijn ze dolenthousiast om ons te laten meegenieten van hun vondsten.

Deel I: Duinpoëziepad

A. Poëzie proef je overal

- Koffer**
- gedicht zalig
  - poëziefolder (zie bijlage poëziefolder maken)
  - poëziezoeker → leerkracht / gids / animator

Als specifieke eindtermen kiezen we:

3.3 (muzische vorming) → 3.1, 3.3 en 6.1

4.3 (Nederlands) → 1.12

5.3 (wereldoriëntatie) → 1.2, 1.14 en 6.16

Doel   **De kinderen kunnen genietend luisteren naar het gedicht 'Zalig'. Een duidelijk, prettig stukje poëzie.**

Organisatie   We starten op een open plek in het duingebied.
De poëziezoeker (*leerkracht / gids / animator*) zit voor zich uit te staren en start volgend gedichtje van Riet Wille.

Poëzie   *Zalig*

*Zand en zee en zon,
ijsjes likken met mijn tong*

*Zee en zon en zand,
ik ben lekker bruingebrand*

*Zon en zand en zee,
ik wou dat ik een visje was
dan mocht ik in mijn blootje
met de golven mee.*

In de Zee woont de maan; kindertentoonstellingsproject poëzie en beeldende kunst v.z.w. Rosa

Doel	De kinderen ervaren de aangereikte probleemstelling : het op zoek gaan naar poëzie, en putten hieruit de motivatie om op tocht te gaan.
Actie	De poëziezoeker vertelt: Dit was het gedichtje van mijn vriend. Hij hield van zon en zand en zee. Vooral van zee... Soms was hij maandenlang weg, met zijn boot, gaan varen. Dan kwam hij terug met wonderbare verhalen. Hij is zijn hele leven lang op zoek geweest naar de grootste schat die er te vinden was. Kun je raden wat hij zocht? Hij zocht poëzie! Of hij dat ooit gevonden heeft? Ik weet het niet, maar de laatste keer dat ik hem zag, kreeg ik deze koffer mee, om zelf op zoek te gaan. Willen jullie me daarbij helpen?
Doel	De kinderen kunnen zelf verwoorden welk landschapselement voor hen het dichtst aanleunt bij poëzie.
Actie	Welke kant moeten we dan op? Waar zou je poëzie kunnen vinden? Beslissing om richting zee te stappen. En te speuren, overal rond, of we niets merkwaardigs opmerken.
Doorlopend	De kinderen kunnen gericht waarnemen met al hun zintuigen en kunnen hun waarnemingen creatief noteren.

B. De zee kun je horen.

- Koffer**
- wasdraad
  - 8 t-shirts met tekst
  - 16 wasknijpers

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
3.3 (muzische vorming) → 6.3
4.3 (Nederlands) → 5.3*

- Organisatie**
- Op tocht:
Op een open plek in de duinen hangen we een wasdraad op.
Aan de wasdraad brengen we het gedicht aan van Judith Herzberg in stukken op t-shirts.

- Actie**
- De kinderen hangen zelf het gedicht op zoals zij het vermoeden. N.a.v. klank en inhoud proberen ze de juiste volgorde te vinden.

- Doel**
- De kinderen kunnen het verkapte gedicht opnieuw samenstellen en voelen zo de opbouw tot de pointe aan.**

- Poëzie**
- De zee
kun je horen
met je handen
voor je oren
in een kokkel
in een mosterdpotje
of aan zee.*

Judith Herzberg

Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is; Querido, Amsterdam, 1994

● C. 'k Heb de zon zien zakken in de zee.

Koffer • muziekinstrumenten

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
3.3 (muzische vorming) → 2.2 en 3.6
4.3 (Nederlands) → 1.12*

Organisatie We stappen over de duinen.
De poëziezoeker zet het lied 'k Heb de zon zien zakken in de zee...in.

Doel De kinderen kunnen de poëzievorm herkennen.
De kinderen kunnen ritme aanvoelen.
De kinderen kunnen spontaan beginrijm herkennen.
De kinderen kunnen ondervinden hoe belangrijk het aantal lettergrepen is.

Actie Een liedje, zou dat ook poëzie zijn?
Kennen jullie een liedje over de zee?
Kinderen bepalen zelf het stapritme.
Automatisch voelen zij hierbij de lettergrepen aan en volgen een bepaalde kadans.
Daarna wordt de klemtoon op de zzzzz gelegd.
Zo merken de kinderen dat die z herhaaldelijk voorkomt aan het begin van woorden en de tekst mooier maakt = beginrijm.
Woorden worden weggelaten en vervangen:
bv. water i.p.v. zee: aanvoelen lettergrepen.

Poëzie 'k Heb de zon zien zakken in de zee.
'k Heb de zon zien zakken in de zee.
'k Heb de zon zien zakken,
de zon zien zakken,
de zon zien zakken in de zee.

D. In een duinpanne

- Koffer**
- poëzieboekje
  - kleurpotlood

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
4.3 (Nederlands) → 4.3
5.3 (wereldoriëntatie) → 1.14*

- Poëzie**
- Intro:
Het licht is heel stil
alle dingen zijn heel stil
ik schrijf dit heel stil*

J.C. Van Schagen.

Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is; Querido, Amsterdam, 1994

- Doel** De kinderen kunnen een inhoud tot leven brengen door hun stemgebruik.

- Organisatie** De kinderen krijgen hun eigen poëzieboekje.

- Actie** Hoe kan je dit lezen?
Samen fluisterend lezen.

- Doel** De kinderen kunnen zelf hun indrukken verwoorden d.m.v. een woordketting.

- Actie** We gaan samen zelf heerlijk stil schrijven:
Opdracht: Ga een plekje uitzoeken, helemaal van jezelf.
Schrijf daar één woord waaraan je denkt / ziet, met dit woord denk je aan een nieuw woord enz.
En zo maak je een ketting

- Poëzie**
- Een voorbeeld:
zomer
zon
zee
zwembroek
heerlijk...*

- Doel** De kinderen kunnen hun schrijfproduct kritisch beoordelen.

- Organisatie** Eventueel wordt er gesleuteld aan de volgorde: om het beter te doen klinken, beginrijm na elkaar, een leuk eindwoordje zoeken...

E. Hoe jij het ziet dat weet ik niet.

- Koffer**
- poëziekaarten
  - loep
  - twee trechters met slang

Als specifieke eindtermen kiezen we:

4.3 (Nederlands) → 3.14

5.3. (wereldoriëntatie) → 3.1

- Organisatie** Hebben we nu al poëzie gevonden?
Wat is poëzie eigenlijk?

- Doel** De kinderen kunnen verwoorden dat poëzie een speciale manier van zien en horen is.
Bovendien leren ze werken met de loep.

- Actie** Even rommelen in de koffer:
ontdekking van de bladen met het minischrift:
proberen te ontcijferen:
Loep aanwenden.

- Poëzie** *Ik zie, ik zie wat jij ook ziet
Hoe jij het ziet dat weet ik niet,
ik zeg het zoals ik het zie
en dat heet poëzie.*

M. Bouhuys

mini-schrift:

*Ik zie, ik zie wat jij ook ziet
Hoe jij het ziet dat weet ik niet,
ik zeg het zoals ik het zie
en dat heet poëzie.*

M. Bouhuys

Poëziekaarten Gent; Poëziecentrum

- Actie** Kort de kerngedachte verwoorden.
Gebruik van de loep.

- Organisatie** De poëziezoeker fluistert door een trechter het gedicht 'stem van water'.

- Poëzie** *Je zal pas gehoord worden
als de golven zwijgen
en de zee luistert*

stem van water

Theater de WAANZIN; Martin De Sloovere 1993

● F. Expressiespel

Koffer   Regenmaker

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
3.3 (muzische vorming) → 3.6 en 6.4*

Organisatie   Op de top van de duinen, zicht op zee:
Expressiespel, met 3 groepjes:

Doel   **De kinderen kunnen kennis maken met
klanknabootsing en ze zelf creëren.
De kinderen kunnen expressief omgaan met
een gedicht.**

Poëzie   *Zoeve zoeve
zoeve zoeve
zoeve zegt de wind
tot het blonde kind*

*ruise ruise
ruise ruise
ruise zegt de zee
kom je met ons mee?
Wees niet bang de reis is lang
maar we zijn met twee*

*zoeve ruise
zoeve ruise
wil je echt niet mee?*

Ed Franck

*In de Zee woont de maan; kindertentoonstellingsproject poëzie en
beeldende kunst v.z.w. Rasa*

Actie   Opdeling in 3 groepen.
Een originele groepsindeling kan zo : de
begeleider beschikt over 3 soorten kaartjes:
wind, zee en zon.

fase 1
De kinderen zoeken hoe ze de klank van wind
en zee het best kunnen nabootsen met
woorden :
*groep 1: zoeven
groep 2: ruisen
groep 3: vertellen*
Ze proberen deze klank zo expressief mogelijk
te brengen.

fase 2

Zelfde groepen, een eenvoudig gebaar combineren met de klank.

fase 3

Canonlezen

Tussendoor met het gekabbel van de regenmaker het spel begeleiden.

Het instrument (*regenmaker*) kan tevens aangewend worden om sfeer en rust te creëren.

● G. Zee-elfje

- Koffer**
- poëzieboekje
  - kleurpotlood

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
3.3 (muzische vorming) → 1.2
4.3 (Nederlands) → 4.9
5.3 (wereldoriëntatie) → 1.14*

Organisatie Onder begeleiding een kleurenelf schrijven.

Doel **De kinderen kunnen zelf iets schrijven dat beantwoordt aan strakke vorm-en inhoudsregels.**

Actie Kies een kleur: die je opvalt in het landschap, je lievelingskleur...

1 woord	kleur
2 woorden	iets van die kleur
3 woorden	waar / wanneer / hoe
4 woorden	wat gebeurt er?
1 woord	verrassend einde

Poëzie *Een voorbeeld:
grijs (kleur)
de zee (iets van die kleur)
in de winter (waar / wanneer / hoe)
stommelt op het strand (wat gebeurt er?)
storm (verrassend einde)*

● H. Smullen van poëzie

- Koffer**
- doos koekjes (*smullen- van-poëzie-doo's*)
  - regenmeter

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
3.3 (muzische vorming) → 4.4*

Organisatie Even grasduinen in de koffer.

Doel De kinderen worden op een verrassende wijze geconfronteerd met poëzie.

Actie We hebben er honger van gekregen...zo'n lange speurtocht.
De smullen-van-poëzie-doo's duikt op.
De leerlingen eten hun koekje, opgelet voor het papiertje, en roepen elk om beurt hun zinnetje in de wind.

Poëzie

<i>De zee klinkt als applaus.</i>	<i>De zee is een orkest.</i>
<i>De zee en de zon dansen samen.</i>	<i>De zee leeft zonder einde.</i>
<i>De horizon schommelt op zee.</i>	<i>De zee trakteert met visjes.</i>
<i>De zee loopt in de haven.</i>	<i>De wolken duiken in de zee.</i>
<i>De zee buldert van woede.</i>	<i>De zee is idioot.</i>
<i>De zee verzamelt schelpen.</i>	<i>De zee fluistert je naam.</i>
<i>De zee zingt zeemansverhalen.</i>	<i>De zee aait het strand.</i>
<i>De zee slorpt de zon leeg.</i>	<i>De zee is altijd en overal.</i>
<i>De zee streelt mijn blote teen.</i>	<i>De zee waakt de hele nacht.</i>
<i>De zee vertelt oude verhalen.</i>	<i>De zee drinkt met ons mee.</i>
<i>De zee praat tegen de wolken.</i>	<i>De zee brengt je een golfje.</i>
<i>De zee wandelt met me mee.</i>	<i>De zee wiegt me naar je toe.</i>
<i>De zee doet de regen verdwijnen.</i>	<i>De zee is een grote bron vol</i>
<i>De zee verdrinkt mijn zandkasteel.</i>	<i>inspiratie ...</i>
<i>De zee is een maxi car-wash.</i>	

Actie In een kringopstelling, fluisteren en beelden de kinderen hun zee-zinnen uit.
Met de regenmeter kan de zeesymphonie doorbroken worden.
Bij het ritsen wijzigen de fluisterzinnen van richting.

De zee klinkt als applaus. - De zee en de zon dansen. - De horizon schommelt op zee. - De zee loopt in de haven. - De zee buldert van woede. - rrrrits - De zee loopt in de haven. - De horizon schommelt op zee ...

I. Meer dan woorden

- Koffer**
- Poëziestukjes van kinderen.
  - Aangespoelde stok

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
5.3 (muzische vorming) → 1.8, 3.1 en 6.5*

- Organisatie** De kinderen figuurdichten in het natte zand op het strand, en kunnen daarna bij elkaar lezen en kijken.
De poëziezoeker introduceert de actie met een stuk poëzie.

- Poëzie** *Zie, in het zand
kan ik een vis tekenen
zo sprekend echt
dat hij in mijn ogen
kan zwemmen
naar de overkant.*

*Stil nog even, zegt de vis
in zijn golfjes van zand
tegen de wind.
Stil niet spreken nu,
ik wil nog even
blijven leven.*

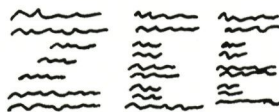
Armand van Assche

Haartjes op mijn arm, Altiora Averbode, 1984

- Doel** De kinderen kunnen inhoud en woordbeeld aan elkaar vastkoppelen in een poëzievorm. De kinderen kunnen werkjes van anderen beoordelen en bewonderen.

- Actie** Poëzie is meer dan woorden. Je kan de woorden zodanig schrijven dat je direct ziet wat je bedoelt
= figuurdichten.

- Poëzie** Een voorbeeld:

ZEE ZEE ZEE ZEE ZEE ZEE ZEE
ZEE ZEE ZEE ZEE ZEE ZEE ZEE
ZEE ZEE ZEE ZEE ZEE ZEE ZEE

J. De verleiding

Koffer

- Poëziekaarten

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
3.3 (muzische vorming) → 3.5, 6.4 en 6.5*

Organisatie

Strand: open opdracht met de teksten die zich in de koffer bevinden.

Doel

De kinderen kunnen persoonlijk een tekst kiezen die hen bevalt en voordragen.

Actie

Stel je voor: Je staart naar de open zee, en er duikt een zeemeermin (*of een zeekoning...*) op. Je wenst haar aan te spreken. Je zoekt naar woorden. Ze is te gek. Maar de woorden komen maar niet... Een stukje poëzie?

Kies de tekst die jij het mooist vindt, die het best bij je past, die je écht poëzie vindt... Eventueel met attributen uit de koffer: voordragen ter ere van de zee...!

Poëzie

Maak een selectie uit 'Poëzie aan de horizon.'

● K. Eindpraatje

Koffer Schildersdoek met stukje poëzie.

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
3.3 (muzische vorming) → 3.7*

Actie De poëziezoeker schrikt op van een vreemd
werkje uit de koffer.
Verwonderend fluisteren:

Poëzie *Zet het blauw van de zee
tegen het blauw van de hemel
veeg er het wit van een zeil in
en de wind steekt op.*

Willem Hussem

Hans Warrem, Spiegel van de Nederlandse poëzie, Kritak 1994

Doel **De kinderen kunnen de ervaringen evalueren.**

Actie Hebben we nu poëzie gevonden?
Hoe kunnen we poëzie omschrijven?
Hoe heb je zelf de tocht ervaren?

Deel II: Wat doe ik ermee in de klas?

Naast het duinenpoëziepad geven wij u graag enkele suggesties mee naar de klas. De ideeën worden beperkt tot impulsen, uit te werken in een 'zee-project' of aan te wenden als creatieve taaltussendoortjes...

'Poëzie en de zee' in de klas ?

Gedichten ankeren meestal in één van de grote thema's liefde, lijden en dood. De manier waarop ze worden verwoord, kan echter sterk verschillen en evolueert.

De zee, de zee klotst voort in eindeloze deining,
schreef Willem Kloos eind vorige eeuw.

Een kleine halve eeuw later zag Hendrik Marsman het zo:
De zon en de zee springen bliksemend open:
waaiers van vuur en zij.

En nog een kleine halve eeuw later schreef Paul Snoeck:
De zee is trots op haar duinen.
Brekensgereed houdt zij de dijken bestendig.
Zij heeft haar kusten lief en kust ze.

Invers; Erik Heyman, Koen Stassijns, Ivo van Strijtem;
Standaarduitgeverij Antwerpen 1994

Poëzie ook voor kinderen, want:

wat overblijft zijn
beelden en gedichten
waarin water wind en zee

Myriam Van Hee

Noordzuid; Hugo Bousset, Stefaan Van de Brent, Mak Insingel,
Poëziecentrum Gent 1993

Hoe breng je de zee in de klas?

De zee benaderen kan je natuurlijk het best aan zee zelf, maar als dit niet mogelijk is, is dit geen excuus om niets rond de zee te doen:

*De zee kun je horen
met je handen voor je oren
in een kokkel
in een mosterdpotje
of aan zee.*

Judith Herzbergh

Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is: Querido,
Amsterdam, 1994

● A. Sfeerschepping zee

- Materiaal**
- kaartmateriaal
  - boekenhoek
  - schetsen aanspoelsels / vogels / schelpen
  - vliegers

Als specifieke eindtermen kiezen we:

4.3 (Nederlands) → 5.5

5.3 (wereldoriëntatie) → 6.3

- Actie**
- Misschien werkt u al jaren met sfeerscheppende elementen in uw klas.
Deint u mee op de seizoenen, of de thema's van wero, of de inspiratie van de kinderen.
In elk geval kan ook de biotoop zee uw klas overspoelen...

De startsituatie kan een aardrijkskundige kaart zijn, waarop u de zeetrip uitstippelt.
Vanuit de veronderstelling natuurlijk dat u daarop volgend de zeesfeer in het écht komt opsnuiven.
Dat uitstapje kan u tal van ander opsmukmateriaal en inspiratie bezorgen!
Wat zand in de klas, schelpen, schetsen van meeuwen, water, een vlieger... kortom, alles wat de kinderen meebrachten, letterlijk en figuurlijk.

Dus ook : hun poëzieboekjes...aangevuld met ander taalmateriaal = natuurboeken, poëziebundels voor kinderen, leesboeken...
Het geheel wordt nog heel wat kleur- en fantasierijker als we wat verder spinnen om de taalideetjes van de kinderen.

● B. Groeien in poëzie

- Materiaal**
- poëzieboekje
  - verf
  - stift
  - wasco
  - lange stroken behangpapier

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
3.3 (muzische vorming) → 1.7*

Uitwerken van reeds zelfgeschreven teksten (poëziepad)

De poëten kunnen hun woordketting uittekenen in pictogrammen, ook onder elkaar.

Die kunt u aan een wasdraad kriskras door uw klas ophangen : vliegereffect.

De zee-elfjes kunnen de kinderen uitwerken op kleurposters: verf mengen tot de gewenste kleur, op een originele manier op een blad aanbrengen: spons, vingers, vod, rietje, papierproppen... en als dit droog is hun tekst schrijven (*met een zelfgekozen lettertype*) op deze achtergrond.

C. Schrijfvormen

- Materiaal**
- T-shirts
  - textielverf
  - blaadjes in alle tinten blauw
  - wasdraad

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
3.4 (Nederlands) → 5.1*

Nieuwe schrijfvormen laten experimenteren en uitwerken

Actie De kinderen kunnen ook aan het werk gezet worden met vaste formules die ze moeten aanvullen:

Poëzie

Als ik ...	bijv:	Als ik <i>de zee was</i>
En jij ...		En jij <i>het strand</i>
Dan ...		Dan <i>kuste ik je hand</i>
Ik wou ...		Ik wou <i>dat ik de zee was</i>
bijv:		
Dan ...		Dan <i>kon ik bulderen zonder pijn te doen</i>

Organisatie Deze korte gedichtjes kunnen in een wirwar op een grote wand geschreven worden, of op kleine blaadjes in alle tinten blauw die bij elkaar opgehangen worden.

Een haiku ?

Actie Misschien is ook de haiku-vorm voor taalgevoelige kinderen haalbaar: een haiku geeft altijd een natuurimpressie weer en heeft een vast aantal lettergrepen : 5 - 7 - 5 (*lettergrepen*)

Poëzie *Een voorbeeld:*

*Een meeuw krijst op zee
en strijkt neer over 't water:
een visje minder.*

Tom De Bruyn, 12 jaar

Ben Reynders, Te weinig handen om te wuiven;
Davidsfonds/Infodok 1996

Actie De beknoptheid van een haiku leent er zich toe hem bijvoorbeeld op goedkope t-shirts te laten zetten met textielverf.

D. Werken met zeegedichten

- Materiaal**
- Water-music G.F. Händel
  - selectie gedichten
  - poëziepraatje-kaart
  - diaraampjes
  - carbonpapier
  - stiften
  - diaprojector
  - schildersdoek

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
3.3 (muzische vorming) → 3.1*

- Organisatie**
- Poëzie lezen moet sfeervol gebeuren:
Een zacht muziekje op de achtergrond,
bij dit thema denken we aan Water Music van
G.F. Händel, kan de kinderen erop wijzen dat er
een vleugje poëzie komt.
Een ritueel dat bij verschillende
onderwerpen/thema's kan herhaald worden.
Zomaar voorlezen, jawel!
Zelfs zonder nabespreking... Het komt er op
aan dat kinderen vertrouwd raken met poëzie,
en dat ze bovendien het genot ervan kunnen
ervaren.
Daarbij pleiten wij ook voor de aanwezigheid
van poëziebundels, bloemlezingen in de klas,
zodat de leerlingen op eigen initiatief kunnen
gaan snuffelen, of een tekst nog eens
herlezen...
Er kan natuurlijk ook dieper en actiever met de
teksten gewerkt worden.
Enkele mogelijkheden:

D.1. Snuffelen in poëziebundels

- Organisatie**
- De leerkracht zorgt voor een aantal goede
teksten in de klas, of bezorgt de leerlingen elk
een bundeltje.
- Actie**
- Eén van die gedichten kunnen de kinderen
zelfstandig beoordelen a.d.h.v. hun
poëziepraatje-kaart.
Daarna gaan de leerlingen die hetzelfde gedicht
kozen samen zitten en hun beoordeling
vergelijken.

D.2. Creatief verwerken

Actie De leerkracht leest een gedicht één maal voor. De kinderen luisteren aandachtig en ontwerpen daarna een dia die ermee te maken heeft: op karbonpapier met stift, op de grootte van een dia. Daarna in een diaraampje steken.

Poëzie Een gedicht dat zich hiertoe leent:

*Zet het blauw
van de zee
tegen het
blauw van de
hemel veeg
er het wit
van een zeil
in en de
wind steekt op.*

Willem Hussem

Hans Warrem. Spiegel van de Nederlandse poëzie, Kritak 1994

Organisatie Na de individuele verwerking: de diamontage!

D.3. Poëziepostbus

Organisatie In de klas kan een poëziepostbus opgehangen worden, waarbij leerlingen zelf suggesties geven naar de leerkracht. (*Eventueel met tekstje van Riet Wille: zie p. 24 erop*) Dan kunnen ze de teksten waarvan ze houden delen met anderen.

D.4. Zeemix

Actie Een gedicht laten uitlopen op een speelse oefening:

Poëzie Een voorbeeld:

*Blauw is koud
als de zee
waarin ik zwem en speel.
De zon lacht geel.
En rood is warm
als mijn wangen en
mijn hand die ik geef*

Katlijn van der Hallen

Kinderversies, uitgeverij Walter Soethoudt, 1974

- Actie** Opdracht 1: Welk gevoel past bij welke kleur?
Besluit: de dichter hangt de kleur vast aan een gevoel in een vergelijking.
- Opdracht 2: Kies nu zelf je lievelingskleur:
verbind je die met leuke of vervelende dingen?
Besluit: leerlingen maken enkele aangename vergelijkingen.
- Opdracht 3: Doe nu het omgekeerde met een kleur waar je niet van houdt.
Besluit: mix die twee door elkaar: bijv;
- Poëzie** *rood is een zoen*
oranje is maandagmorgen
rood is vakantie
oranje is spruitjes eten...
- Actie** Evolueren tot rijm kan gestimuleerd worden door de opdracht te geven met twee hun gedicht te brengen als een rap.
En natuurlijk, een gedicht kiezen en laten voordragen, waarom niet?

D.5. Poëzie en kunst

- Actie** Het schildersdoek plaats je vooraan in de klas.
Aanvullende activiteit rond het doek voor de vluggerds:
- Zoek in kunstboeken een marine (*zeegezicht*) dat het best bij je voorkeursgedicht past.
Formidabel - hoe de schilder met licht en schaduw speelt.
Niet te geloven - hoe de schilder beweging krijgt in het water.
- Merk je die beweging ook in je stuk poëzie?
Is de zee rustig of wild?
Hoe weet jij dat er wel of geen wind is?

E. Poëziepraatje

Materiaal Poëziepraatje-kaart

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
4.3 (Nederlands) → 5.5*

Actie De poëziezoeker kiest het best bespreekbare aan de hand van een waardenschaal (poëziepraatje-kaart).
De kinderen kleuren het bolletje in dat best past. Afsluiten met een onderwijsleergesprek.

Doel Beschouwen van één van de gedichten

Poëziepraatje-kaart

Waarover het gaat:

grappig	○ ○ ○	triestig	○ ○ ○
lief	○ ○ ○	kwaad	○ ○ ○
warm	○ ○ ○	koud	○ ○ ○
knus	○ ○ ○	eng	○ ○ ○
gewoon	○ ○ ○	speciaal	○ ○ ○

De taal, hoe:

gemakkelijk te begrijpen	○ ○ ○	onduidelijk	○ ○ ○
nieuwe woorden	○ ○ ○	spreektaal	○ ○ ○

En ik vond het:

mooi	○ ○ ○	saai	○ ○ ○
om opnieuw te lezen	○ ○ ○	om nooit meer te lezen	○ ○ ○

Deel III: We sluiten het project af.

● A. Schrijven - evoceren

- Materiaal**
- schoendoos (*brievenbus*)
  - de klas en een zee aan inspiratie

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
3.3 (muzische vorming) → 1.5, 1.9 en 4.3
4.3 (Nederlands) → 4.3*

- Actie** Een leuke afsluiter voor de schrijfactiviteiten i.v.m. zee, is een kaartje schrijven naar Horizon Educatief, met als motivatie:

- Poëzie** *Poëzie kan door alle brievenbussen
Gedichten lezen betekent voor iemand
de tekst nog een paar keer knuffelen
of woorden die de andere kant op dansen
of naar dingen kijken met streepjesogen
of...je bekijkt het zelf maar.*

Riet Wille

Als de koeien bloeien, Averbode 1987

- Actie** Als de leerlingen geboeid blijven door hun gedicht, het project, ... kan afgesloten worden met een evocatie:

Uitbeelden van de inhoud van een gedicht.
Dans als voorstelling van de zee.
Zoeken van gepaste muziek bij het gedicht.

● B. Een poëzietentoonstelling opzetten

Materiaal • de klas en een zee aan inspiratie

*Als specifieke eindtermen kiezen we:
3.3 (muzische vorming) → 3.7 en 6.4*

Doel **De kinderen ervaren wat de opzet van een poëzietentoonstelling met zich meebrengt. Samenwerken bevorderen.**

Actie Verzamelen van poëziestukjes.
Beeldend verwerken.
Ordenen van de werkjes naar thema /
onderwerp / vorm.
Een planning opstellen van wat er moet
gebeuren: de klas herschikken,
ophangtechnieken, mensen uitnodigen,
opening, spreker (*met een vleugje poëzie*), ...
De tentoonstelling effectief openstellen voor
kinderen en leerkrachten van andere klassen,
directie, ouders, ...
Iemand van de kinderen speelt voor
poëziezoeker en bespreekt de taalstukjes van
de andere kinderen.
Succes.

Bijlage: Poëzie aan de Horizon

Gedicht Een gedicht is de taal dichters maken. Is met een minimum aan woorden, een maximum aan inhoud geven en dit niet enkel cognitief, maar ook qua gevoelens.

Zomer

*Het land is warm
de weg is wit
Het duin is leeg
De zee is stil
De zon is grijs
De dag is heel*

Gerrit Krol

Melopee I leerlingenboek, Plantijn, Dereu 1987

Ooh had ik maar een bootje

*Ooh had ik maar een bootje
Als ik dan ook een ponnie had
Dan reed ik met mijn ponnie
Naar mijn bootje en ging ik
Met mijn bootje naar zee*

Ooh had ik maar een bootje

Martin Brill

Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is; Querido, Amsterdam, 1994

Op een kwal

*'Helaas,' zegt een bedroefde kwal,
'de aarde is een tranendal,
van zuchten en geweent.
Waar zwalpt het blinde lot ons heen?'
en zelf geeft hij meteen het antwoord:
'Ik weet het al: we gaan naar Zandvoort'*

Kees Stip

Het grote beestenboek; Bert Bakkers, Amsterdam 1990

Duin

*Ze zat heel lang te wachten
het kleine meisje bij de duinrand
tot het duin zou wandelen
zijn grote zanderige voeten
zou verzetten, omhoog, behoedzaam
traag en voor niemand zichtbaar
alleen voor haar, één centimeter
zou schuiven, langzaam, landinwaarts*

Remco Ekkers

Van mist tot minaret, Leopold Amsterdam 1989

De invloed van matige wind op kleren

*Ga je naar het strand?
Mag ik als je terugkomt het zand
uit je schoenen voor de bodem van mijn aquarium?*

Karel Schippers

Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is; Querido, Amsterdam, 1994

Schelpen zoeken

*Doe je mee, doe je mee
schelpen zoeken langs de zee?
Gele, witte, rose, rooie,
hele zeldzame en mooie...*

*Schelpen met fijne tandjes
en driebubbele randjes,*

*schelpen als buisjes
en grappige huisjes,*

*schelpen als horentjes,
en hele spitse torentjes,*

*bruine, blauwe, grijze, groene,
o, d'r liggen d'r miljoenen ...
Ga je mee, ga je mee,
schelpen zoeken langs de zee?*

Hans Andreus

Ma er zit een dichter in mijn boom; Jan van Coillie, Davidsfonds/ Infodok 1983

lopen langs het strand

*spelen in het zand
kijken naar het water
van de zee
boot
boot
grote boot
mag ik met je mee?*

Jan Van Laar

Twee benen is een reus, Kampen La Rivière, en Voorhoeve 1987

Ik was de zee en jij was de golven.

*Ik was de moeder en ik was de wolven.
Ik vrat je op van teen tot top van top tot teen
met een laagje bessensap over je heen.
Ik was een smulpaap en jij was lekker.
Jij was een droom en ik was de wekker.
Of, bimbom, andersom.*

Iene Biemans

Ik was de zee, Amsterdam Querido 1998

De Zee

*De zee verkropt niets
en spuugt alles aan land
soms in een gladde spiegel
neemt ze een bad
daaruit behendig trekt
de visser zijn vis.*

Bert Schierbeek

Formantrie; De bezige bij, 1984

De zee was groot

*ze was vol witte koppen vanmorgen
want het waaide hard
overal danste het schuim
de golven waren boos en trots
ze sprongen als valse wolven
en toonden hun witte tanden
maar ik was rustig en stond hoog in de wind.*

J.C. van Schagen

Narrenwijsheid; Amsterdam Querido 1971

Zie, in het zand

*kan ik een vis tekenen
zo sprekend echt
dat hij in mijn ogen
kan zwemmen naar de overkant.*

*Stil nog even, zegt de vis
in zijn golfjes van zand tegen de wind.
Stil niet spreken nu,
ik wil nog even
blijven leven.*

Armand van Assche

Haartjes op mijn arm; Altiora – Averbode, 1984

Hoe de zee groeit in mij

*Ik zocht iets om sneller
te groeien. Weg van dit teveel
te weinig mij. De zee vond
mij.*

*Enkele druppeltjes licht
huppelden over zilt schuim.
De zee schudde even zijn grote
matras op voor de nacht en troostte me
dan tussen zijn vele golvende bladzijden.*

*De zee is zo'n lang verhaal
ik lees het met al mijn vingers.*

*Hoe langer ik hem lees hoe kleiner
ik groei, hoe meer mondjes in mij
stilletjes juichen: wacht op mij,
ik kom!*

Daniel Billiet

Alleen aan zee is de kust veilig; Mechelen Bakermat 1993

Storm

*De wind sloeg op de huizen
de bomen vielen om
ook braken alle ruiten.
We moesten naar het strand
het duinpad was verdwenen
het water kwam aan land.*

*Het water klom naar boven
de wind droeg ons omhoog
we zagen vogels komen.
Daarna dreven de wolken
ver weg over de zee
en zonken alle boten.
De zon scheen om ons heen.*

Johanna Kruit

Kun je zien wat je voelt; Haarlem, Holland, 1991

Storm

*Hond en heertje
wandelend aan de lijn
's avonds op de dijk.*

*De wind zuigt en trekt.
Het mannetje grijpt zich
nog vast aan z'n hoed.
Vliegt ver weg. Net goed.*

Sven Ornelis

Gewoon wat vlooien zoeken, Lannoo, Tielt, 1990

Er bestaan oneindig veel gezegden en spreekwoorden rond het woord zee. Ook poëzie! Kijk even in de Van Dale en je merkt een zee aan keuze.

2 hele interessante bloemlezingen waaruit de meeste gedichten geselecteerd zijn:

- ***Kom maar dichter***, Jan van Coillie, Altiora Averbode, Apeldoorn, 1990.
- ***Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is***, Querido, A'dam, 1994
- ***Didactische suggestie: Jan van Coillie, Averbode Altiora 1990***

Bijlage: Zelf een poëzieskoffer maken

Samenstelling van een duinpoëzieskoffer

Inhoud	<ul style="list-style-type: none"> ✓ oude reiskoffer / rieten mand ✓ een opzetloep ✓ 8-tal witte t-shirts ✓ kriebelboekjes (<i>poëzieboekjes</i>) ✓ 2 trechters met slang ✓ kleine orffinstrumenten ✓ regenmaker ✓ poëziepraatjes-kaart ✓ smullen-van-poëzie-doos ✓ zeepoëziekoekjes ✓ set kleurpotloden ✓ selectie poëzie (<i>poëziekaarten</i>) ✓ 16-tal wasspelden ✓ wasdraad ✓ schildersdoek
---------------	---

Aanmaak

A. Zeepoëziekoekjes

Actie	<ul style="list-style-type: none"> • Kopieer het rooster met 'zeezinnen'. • Knip alle zinnen netjes uit. • Rol de zinnen fijn op. • Maak het deeg aan:<ul style="list-style-type: none"> ¼ kop water 2 koppen bloem ¼ kop suiker 4 lepels olie 1 lepel reuzel / varkensvet 1 mespunt ginseng • Vorm kleine halve maantjes en stop de opgerolde zinnen in het deeg. • De koekjes kunnen de oven in. • Zoek een oude koekjestrommel. • Met poseleinverf breng je 'Proeven van poëzie' in lopend schrift op de trommel aan. • Stop de koekjes in de trommel.
--------------	---

rooster zeezinnen:

<i>De zee klinkt als applaus.</i>
<i>De zee en de zon dansen samen.</i>
<i>De horizon schommelt op zee.</i>
<i>De zee loopt in de haven.</i>
<i>De zee buldert van woede.</i>
<i>De zee verzamelt schelpen.</i>
<i>De zee zingt zeemansverhalen.</i>
<i>De zee slurpt de zon leeg.</i>
<i>De zee streelt mijn blote teen.</i>
<i>De zee vertelt oude verhalen.</i>
<i>De zee praat tegen de wolken.</i>
<i>De zee wandelt met me mee.</i>
<i>De zee doet de regen verdwijnen.</i>
<i>De zee verdrinkt mijn zandkasteel.</i>
<i>De zee is een maxi car-wash.</i>
<i>De zee is een orkest.</i>
<i>De zee leeft zonder einde.</i>
<i>De zee trakteert met visjes.</i>
<i>De wolken duiken in de zee.</i>
<i>De zee is idioot.</i>
<i>De zee fluistert je naam.</i>
<i>De zee aait het strand.</i>
<i>De zee is altijd en overal.</i>
<i>De zee waakt de hele nacht.</i>
<i>De zee drinkt met ons mee.</i>
<i>De zee brengt je een golfje.</i>
<i>De zee wiegt me naar je toe.</i>

B. Zee-t-shirts

Actie Enkele poëten brengen een oude t-shirt mee naar de klas.
De poëziezoeker (*leerkracht / gids / animator*) brengt met een permanente alcoholstift het gedicht van Judith Herzbergh op de t-shirts aan.

t-shirt 1	De zee
t-shirt 2	kun je horen
t-shirt 3	met je handen
t-shirt 4	voor je oren
t-shirt 5	in een kokkel
t-shirt 6	in een mosterdpotje
t-shirt 7	of aan zee.
t-shirt 8	Judith Herzbergh

C. Selectie poëziekaarten - schildersdoek

Actie

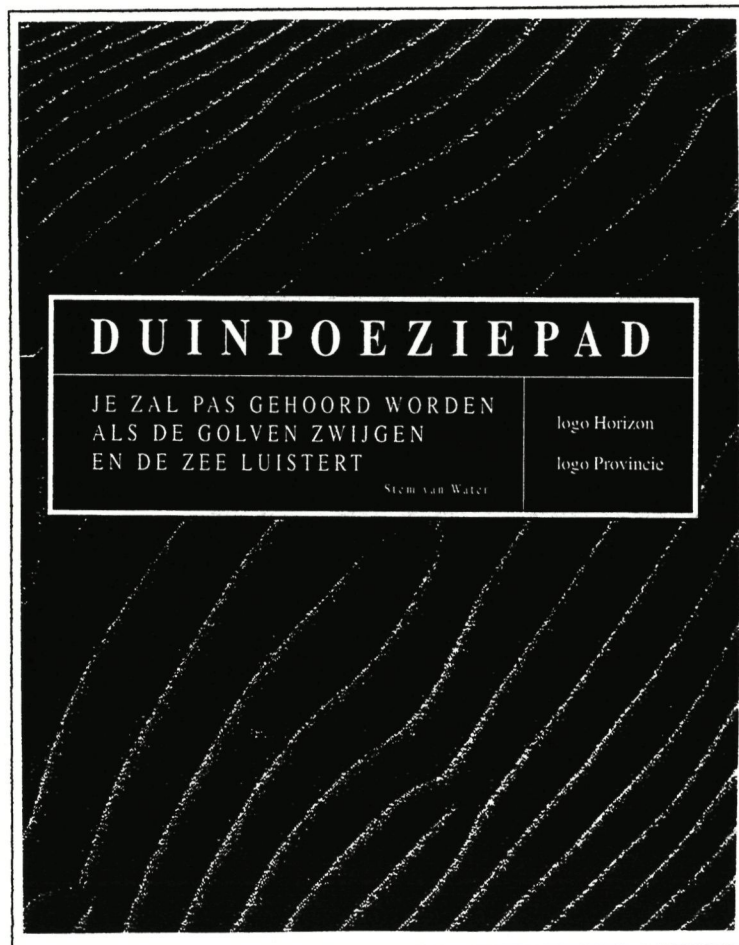
- Selecteer enkele stukjes poëzie uit een eigen bundel of uit 'Poëzie aan de Horizon' (p.26)
- Dompel enkele vellen tekenpapier in een blauw olieverfbad.
- Laat de vellen een nachtje rusten.
- Kopieer de geselecteerde poëzie op de vellen papier.
- Breng het gedicht 'Zet het blauw van de zee...' (p. 15) met olieverf aan op een schildersdoek.

D. Kriebelboekjes

Actie

- Kopieer onderstaand modelboekje.
- Knip alle boekjes uit.
- Voorzie binnen het boekje enkele witte vellen papier waarop de poëten hun poëzie kunnen schrijven.
- Vouw de boekjes met de bijhorende vellen dicht.
- Met blauwe waterverf breng je eventueel wat verftoetsen aan. (*een golfje, de zee, een waterdruppel,...*)
- Bind het boekje in het midden vast met een klein touwtje.

Voorkant kriebelboekje ≪

Achterflap kriebelboekje

E. Poëziepraatje-kaart

Actie

- Kopieer onderstaand model.

Poëziepraatje-kaart

Waarover het gaat:

grappig	○ ○ ○	triestig	○ ○ ○
lief	○ ○ ○	kwaad	○ ○ ○
warm	○ ○ ○	koud	○ ○ ○
knus	○ ○ ○	eng	○ ○ ○
gewoon	○ ○ ○	speciaal	○ ○ ○

De taal, hoe:

gemakkelijk te begrijpen	○ ○ ○	onduidelijk	○ ○ ○
nieuwe woorden	○ ○ ○	spreektaal	○ ○ ○

En ik vond het:

mooi	○ ○ ○	saai	○ ○ ○
om opnieuw te lezen	○ ○ ○	om nooit meer te lezen	○ ○ ○

Bijlage: Specifieke eindtermen

pagina
4

poëzie proef je overal - *genietend luisteren*

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: • *genieten van een gevarieerd aanbod van hedendaagse en klassieke kinderliteratuur en voor hen bestemde activiteiten.*
- 3.1 →
- 3.3 → • *geconcentreerd luisteren naar een gesproken tekst (verteld of voorgelezen) en die mondeling, beeldend of dramatisch weergeven.*
- 6.1 → • *blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken*

4.3 Nedelands

- domein: • *De leerlingen kunnen vaardigheden/strategiën aanwenden om alle opgesomde eindtermen te realiseren.*
- 1.12 →

5.3 wereldoriëntatie

- domein: • *kennen in hun omgeving een paar biotopen en kunnen erin enkele veel voorkomende dieren en planten herkennen en benoemen.*
- 1.2 →
- domein: • *kunnen gericht waarnemen met al hun zintuigen en kunnen hun waarnemingen op een systematische wijze noteren.*
- 1.14 →
- domein: • *kunnen in een landschap gericht waarnemen en ze kunnen op een eenvoudige wijze onderzoeken waarom het er zo uit ziet.*
- 6.16 →

pagina
6

De zee kun je horen - *de pointe*

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: • *genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.*
- 6.3 →

4.3 Nedelands

- domein: • *De leerlingen kunnen vanuit een concrete context reflecteren over de volgende aspecten van taal: klankniveau, woordniveau, zinsniveau, tekstniveau.*
- 5.3 →

pagina
7

'k Heb de zon zien zakken - *ritme*

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: • *improviseren en experimenteren, klankbronnen en muziekinstrumenten uittesten op hun klankwaarde en in een muzikaal (samen)spel daarvan gebruik maken.*
- 2.2 →
- 3.6 → • *een aan de speelsituatie aangepaste en aangename spreektechniek ontwikkelen (articulatie, adembeheersing, tempo, toonhoogte) en verschillende verbale en nonverbale spelvormen improviseren.*

4.3 Nedelands

- domein: • *De leerlingen kunnen vaardigheden/strategiën aanwenden om alle opgesomde eindtermen te realiseren.*
- 1.12 →

pagina
8

In een duinpanne - *stemgebruik*

Specifieke eindtermen

4.3 Nedelands

- domein: • een brief schrijven aan een bekende om een persoonlijke boodschap of belevenis over te brengen.
4.3 →

5.3 wereldoriëntatie

- domein: • kunnen gericht waarnemen met al hun zintuigen en kunnen hun waarnemingen op een systematische wijze noteren.
1.14 →

pagina
9

Hoe jij het ziet, dat weet ik niet - *zien*

Specifieke eindtermen

4.3 Nedelands

- domein: • De leerlingen kunnen met het oog op het realiseren van de hiervermelde eindtermen reflecteren over afspraken m.b.t. het taalgebruik in versjes en gedichten.
3.14 →

5.3 wereldoriëntatie

- domein: • kunnen in een niet-conflicgeladen situatie, eigen indrukken, gevoelens, verlangens, gedachten en waarderingen uitdrukken.
3.1 →

pagina
10

Expressiespel - *klank*

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: • een aan de speelsituatie aangepaste en aangename spreektechniek ontwikkelen (articulatie, adembeheersing, tempo, toonhoogte) en verschillende verbale en nonverbale spelvormen improviseren.
3.6 →
- 6.4 → • vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen.

pagina
12

Zee-elfje - *vorm & inhoud*

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: • door kijken en zien (visueel) impressies opdoe, verwerken en erover praten.
1.2 →

4.3 Nedelands

- domein: • De leerlingen kunnen met het oog op het realiseren van de hiervermelde eindtermen reflecteren over taalgebruik in gedichten.
4.9 →

5.3 wereldoriëntatie

- domein: • kunnen gericht waarnemen met al hun zintuigen en kunnen hun waarnemingen op een systematische wijze noteren.
1.14 →

pagina
13

Smullen van poëzie - *verrassing*

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: • genieten van een gevarieerd aanbod van hedendaagse en klassieke kinderliteratuur en voor hen bestemde activiteiten.
4.4 →

pagina
14

Meer dan woorden - *figuurdichten*

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: • tactiele, visuele impressies, ervaringen, gevoelens en fantasieën op een beeldende manier weergeven.
1.8 →
- 3.1 → • genieten van een gevarieerd aanbod van hedendaagse en klassieke kinderliteratuur.
- 6.5 → • respect tonen voor uitingen van leeftijdsgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

pagina
15

De verleiding - voordragen

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: 3.5 → • *ervaringen, gevoelens, ideeën, fantasieën uiten in hun spel.*
- domein: 6.4 → • *vertrouwen op hun expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen.*
- domein: 6.5 → • *respect betonen voor uitingen van leeftijdsgenoten, behorend tot eigen en andere culturen*

pagina
16

Eindpraatje - evaluatie

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: 3.7 → • *genieten van, praten over en kritisch staan tegenover het eigen spel en dat van anderen, de keuze van spelvormen, onderwerpen, de beleving.*

pagina
19

Sfeerschepping zee - klasruimte

Specifieke eindtermen

4.3 Nedelands

- domein: 5.5 → • *De leerlingen zijn bereid om te reflecteren over taal en taalgebruik.*

5.3 wereldoriëntatie

- domein: 6.3 → • *kunnen aan de hand van een kaart de afstand tussen twee plaatsen in Vlaanderen berekenen en beschrijven.*

pagina
20

Groeien in poëzie - *individueel werk*

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: 1.7 → • *de zeggingskracht van het beeldwerk vergroten.*

pagina
21

Schrijfvormen - experimenteren

Specifieke eindtermen

4.3 Nedelands

- domein: 5.1 → • *Binnen een concrete taalcontext kunnen de leerlingen reflecteren over standaardtaal, houdingen, gedragsregels, handelingen en standpunten.*

pagina
22

Werken met zeggedichten - verwerken

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: 3.1 → • *genieten van een gevarieerd aanbod van hedendaagse en klassieke kinderliteratuur en voor hen bestemde activiteiten.*

pagina
25

Poëziepraatje - evaluatie

Specifieke eindtermen

4.3 Nedelands

- domein: 5.5 → • *De leerlingen zijn bereid om te reflecteren over taal en taalgebruik.*

pagina
26

Schrijven - evoceren

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: • plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend vormgegeven is.
- 1.5 →
- 1.9 → • beeldinformatie uit het eigen werk en het beeldend werk van anderen herkennen, begrijpen, interpreteren en er kritisch tegenover staan.
- 4.3 → • een eenvoudig bewegingsverhaal opbouwen met als vertrekpunt iets wat gehoord, gezien, gelezen, gevoeld of meegemaakt wordt.

4.3 Nedelands

- domein: • een brief schrijven aan een bekende om een persoonlijke boodschap of belevenis over te brengen.
- 4.3 →

pagina
27

Een poëzietentoonstelling opzetten

Specifieke eindtermen

3.3 muzische vorming

- domein: • genieten van een gevarieerd aanbod van hedendaagse en klassieke kinderliteratuur en voor hen bestemde activiteiten.
- 3.7 →
- 6.4 → • vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen.

Colofon

Provincie West-Vlaanderen
Dienst Natuur- en Milieueducatie

Redactie

Maaïke Vantomme en Wim Haghebaert

Redactioneel advies

Didier Finet, Marianne Hintjens, Jacques Pleaetevoet, Ewout Vanhoecke, Geert Verbeure, Katrien Timmerman, Kristien Vanhoorebeke, Monique Roets, Hilde Goossens, Bart Vandervorst, Johan Decroos, *Jurgen Vanpraet, Wim Mestdagh* en de gidsen en streekvrijwilligers van Horizon Educatief v.z.w.

Het project 'duinpoëzie' werd uitgetest in samenwerking met volgende scholen en groepen: Sint-Andreasinstituut Oostende, Stedelijke Basisschool E. Van Glabbeke Oostende, Vrije Basisschool Hechtel-Exel, Frinetschool 'de vier tuintjes' Zwalm, J.N.M.'Middenkust', Grabbelpas Oostende, Gemeentelijke Basisschool Meerdonck, Vrije Basisschool Oudenburg-Ettelgem en M.P.I.G.O. Oostende.

Illustraties

Bart Simoens

Taal en stijl

Maaïke Vantomme

Vormgeving en lay-out

Wim Haghebaert - Ewout Vanhoecke

Druk

Provincie West-Vlaanderen - Grafische Dienst 1ste druk 1998

Verantwoordelijke uitgever

Hilaire Ost, Provinciegriffier, Burg 4, 8000 Brugge

Inlichtingen

Provincie West-Vlaanderen
Dienst Natuur- en Milieueducatie
Provinciehuis Boeverbos
Koning Leopold III-laan 41
8200 Sint-Andries
Telefoon (050) 40 32 81
Telefax (050) 403 403

In opdracht van de Provincie gerealiseerd door

Horizon Educatief v.z.w.
Openluchtcentrum 'Duin en Zee'
Fortstraat 128
8400 Oostende
telefoon (059) 32 21 83
telefax (059) 32 21 83
E-mail: horizon.Educatief.vzw@skynet.be

Voor wie

Deze werkbrochure is bestemd voor de volgende vier doelgroepen: het basisonderwijs (*tweede en derde graad*), het jeugdwerk, natuur- en milieuverenigingen, dag- en verblijfsrecreatie.